

Notater til høringsnotat vedr. «Forslag til forskrift om undervisnings- og forskningsstillinger og rekrutteringsstillinger¹» fra Den norske filmskolen

Generelle bemerkninger

Den norske filmskolen er et av 6 fakultet ved Høgskolen i Innlandet, og er høgskolens eneste rene kunstfaglige fakultet. Vi støtter HINN's høringsssvar, og sender dette som tillegg for å utdype en del områder med konsekvenser for kunstfaglig utdanning generelt og kunstfaglig filmutdanning særskilt.

Vi støtter arbeidet med å samle forskjellige forskrifter under ett for å unngå forvirring og selvmotsigelser. Det er også gledelig at kunstnerisk utviklingsarbeid, og dermed kunstfaglig utdanning, kommer tydelig frem som en *parallel* og *side*stilt aktivitet til forskning og forskningsbasert utdanning, som en følge av,

Det er naturlig at institusjoner som tilbyr lavere og høyere gradsutdanning og doktorgradsutdanninger i kunstneriske fag, også rekrutterer undervisnings- og forskningspersonale [*sic*] basert på **kunstnerisk kompetanse**. Søkere vil også i ulik grad være kvalifisert til en stilling avhengig av om de har en doktorgrad i kunstnerisk utviklingsarbeid eller en vitenskapelig doktorgrad. (Høringsnotatet, s.13, vår utheving)

Det er også gledelig at HK-dir fremhever at kunstnerisk utviklingsarbeid krever «... også solid skapende og utøvende kompetanse, siden slik forskning skjer gjennom kunstutøvelsen, og et kunstnerisk arbeid er en viktig del av sluttproduktet» (s.24). Dette bidrar til å sikre at kunstutdanninger opprettholder en relevans og tilknytning til kunstfeltet. Samtidig mener vi at ved å omtale kunstnerisk arbeid som *en* viktig del av sluttproduktet risikerer man at det åpnes for at institusjoner kan vektlegge deler av KU som ikke nødvendigvis handler om det kunstneriske virket, som kan undergrave kunstens plass i sektoren.

Vi foreslår at i denne forskriften definisjonen av kunstnerisk utviklingsarbeid fra rapporten *Vekt på kunstnerisk utviklingsarbeid* (UHR, 2007) til grunn. Her står det (s.13), «Kunstnerisk utviklingsarbeid dekker kunstneriske prosesser som fører fram til et offentlig tilgjengelig kunstnerisk produkt. I denne virksomheten kan det også inngå en eksplisitt refleksjon rundt utviklingen og presentasjonen av kunstproduktet.»

Videre understøttes kunstutøvelsens plass i kunstnerisk utviklingsarbeid i beskrivelsen av rammene, hvor HK-dir skriver, «[k]valifikasjonskravene skal også legge til rette for økt mobilitet på tvers av sektorer.» (s.6), noe som vi tolker som en bekreftelse på at Direktoratet ønsker det fortsatt skal være mulig å komme fra en profesjonell, utøvende

¹ Heretter omtalt som «Høringsnotatet».

og/eller skapende kunstpraksis og få en relevant undervisnings- og KU-stilling i høyere kunstutdanning.

Samtidig viser høringsnotatet at det hersker noe usikkerhet om kunstfagenes egenart, og sammenhengen mellom *kunstnerisk utviklingsarbeid* som parallell til forskning, *kunstnerisk virksomhet* som parallell til vitenskapelig virksomhet og *kunsthøgskolelig kompetanse* som parallell til vitenskapelig kompetanse. Det er eksistensielt viktig for kunstfagenes kår i Norge at en forståelse av dette, som bygger på etablerte definisjoner, legges til grunn i enhver ny forskrift.

Siden en felles stillingsstruktur ble innført i norsk høyere utdanning gjennom Rundskriv F-14-95, *Felles stillingsstruktur for undervisnings- og forskningsstillinger ved høyskoler og universiteter*² er det slått fast at begrepene «kunstnerisk» og «vitenskapelig» er likeverdige, hvor den ene er dekkende for fagområdene innenfor kunstfagene, og den andre er dekkende for nettopp vitenskapelige og profesjonsrettede fag. Selv om lover og forskrifter har blitt oppdatert og revidert flere ganger siden 1995 har nettopp denne forståelsen for fagenes særpreget ligget til grunn gjennom alle revisjoner og reformer.

Det er derfor ikke hensiktsmessig å skrive kunstnerisk virksomhet ut av forskriften, slik HK-dir argumenterer for (s.23). Det er like feil for kunstfagene som det ville vært å skrive vitenskapelig virksomhet ut av kravene til ansettelse innenfor vitenskapelige fag. Kunstnerisk utviklingsarbeid er en aktivitet bedrevet av de som er ansatt på bakgrunn av sin kunstneriske virksomhet og kompetanse, på samme måte som forskning er bedrevet av de som er ansatte på bakgrunn av vitenskapelig virksomhet og kompetanse.

Videre er det problematisk å argumentere for at begrepet «forskning» også skal dekke kunstnerisk utviklingsarbeid (s.11). Som det vises til over er det et kjennetegn ved kunstnerisk utviklingsarbeid at det nettopp *ikke* er forskning, men en parallell og sidestilt aktivitet knyttet til kunstnerisk kompetanse og kunstfagenes tradisjoner. Det er meget uheldig å skrive dette bort i et forsøk på å få til en språklig forenkling; da fjernes synligheten til KU og man risikerer en forvitring over tid. Her kan vi også påpeke at UH-loven bruker begge begrepene — «forskning og kunstnerisk utviklingsarbeid» — og forskriften bør speile dette.

Ellers støtter vi klargjøringen av kunstner som yrke, og erkjenner at begrepet «yrkeserfaring» også kan være dekkende for kunstnerisk virksomhet (s.11). Vi vil i denne sammenheng også påpeke at i mange kunstneriske yrker bruker den enkelte mye tid på utvikling av prosjekt som ikke nødvendigvis realiseres dersom det ikke får tilstrekkelig finansiell støtte, og det er viktig at slikt utviklingsarbeid da også må telles som relevant yrkeserfaring i forbindelse med ansettelse og opprykk ved kunstfaglige utdanninger.

Kunstnerisk utviklingsarbeid og steget fra stipendiat til førsteamanuensis

Vi støtter forslaget om at man, for å kunne få stilling som førsteamanuensis kan vise til enten doktorgrad eller «kompetanse på tilsvarende nivå dokumentert enten ved

² Hentet fra <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/ufd/rus/19951995/0001/ddd/pdfv/230048-f14-95pixeditdoc1.pdf>, datert 01.02.1995

vitenskapelig arbeid eller kunstnerisk utviklingsarbeid [sic] av samme omfang og kvalitet.» (s.23) Det er også bra at HK-dir presiserer at kunstnerisk utviklingsarbeid av «samme omfang og kvalitet» innebærer at «forskningskompetanse [sic] også er knyttet til å beherske skapende og utøvende metoder. Slik kompetanse kan være opparbeidet utenfor universitets- og høyskolesektoren.» (s.23)

Det er viktig for å opprettholde studienes relevans og de tette båndene mellom det profesjonelle kunstfeltet og utdanningsmiljøene at KU gjennomført av yrkesaktive kunstnere også kan være kvalifiserende til en stilling som førsteamanuensis. Det er videre vesentlig at, som vi argumenterer ovenfor, at ansettelse til kunstfaglige stillinger gjøres på basis av kunstnerisk virke og kompetanse, hvor kunstnerisk utviklingsarbeid er *ett* element som inngår i en totalvurdering av kandidatens kompetanse.

Samtidig er det grunn til å reflektere mer om to av endringene som foreslås rundt kvalifisering til førsteamanuensis. Det første er kravet til erfaring med kunstnerisk utviklingsarbeid «utover eget doktorgradsprosjekt» (s.23) og det andre er fjerning av adgangen til å søke opprykk fra høyskolelektor til førsteamanuensis (se s.36).

KU utover eget doktorgradsprosjekt

Intensjonen med det nye kravet til forskning eller kunstnerisk utviklingsarbeid utover eget doktorgradsprosjekt forklares med et ønske om å vise det kreves denne type erfaring for å bli førsteamanuensis og veilede stipendiater (s.23-24). Det er underlig i den sammenheng at det ikke vises til utfordringer med dagens ordning, hvor en fersk førsteamanuensis potensielt kan settes til å veilede stipendiater umiddelbart etter disputas. Det er heller ikke forklart hvordan et slikt, hypotetisk, tilfelle kan komme i veien for en stipendiat sitt doktorgradsprosjekt. Uten slike resonnement virker kravet tilfeldig og meningsløst.

Gitt at det tilsynelatende også overlates til institusjonene å forme krav til KU eller forskning utover doktorgradsprosjektet samtidig som det innskjerpede kravet fratår institusjonene mulighet til å vurdere sammensetting av faggrupper og (eventuelle) KU- eller forskergrupper fremstår den foreslåtte endringen som inkonsistent. Den vil føre til ulike praksiser ved forskjellige institusjoner, som vil skape en uheldig ulikhet i fagmiljøene i landet.

Dagens kvalifikasjonskrav til førsteamanuensis er konsistente og forutsigbare, og gir institusjonene frihet og ansvar til å sette sammen sterke fagmiljø som også støtter stipendiater på en god måte. Vi foreslår dette beholdes. Dersom formålet med endringen er å støtte opp om stipendiater og gi deres arbeid mer forutsigbare rammer må det finnes bedre og mer treffsikre virkemiddel.

Adgang til å søke om opprykk

I endringsforslaget om adgang til å søke opprykk forklarer HK-dir det skal rendyrkes to karriereveier, en som fører til dosent og en annen som fører til professor. I sin redegjørelse for det skriver de at,

[...] det ikke lenger blir mulig å søke opprykk fra universitets- og høyskolelektor til førsteamanuensis. Førsteamanuensis krever doktorgrad, og inngår i

karrierestigen som leder til professor, mens universitets- og høyskolelektor fører videre til førstelektor og dosent. (s.36)

Dette er selvmotsigende, all den tid kvalifikasjonskravet til førsteamanuensis beskrives som,

For å innfri kvalifikasjonskravene til førsteamanuensis foreslås det å videreføre krav om doktorgrad innen relevant fagområde, *eller kompetanse på tilsvarende nivå dokumentert enten ved vitenskapelig arbeid eller kunstnerisk utviklingsarbeid av samme omfang og kvalitet.* (s.23, vår utheving)

Det vil si at både innen vitenskapelige fag og kunstfag er det en åpning til å ansettes som førsteamanuensis uten avlagt doktorgrad. Det er dermed fullt mulig for en høyskolelektor å oppnå den nødvendige «kompetanse på tilsvarende nivå» samtidig som de er ansatt som høyskolelektor.

Dette er spesielt sannsynlig innenfor de kunstfagene hvor fagansatte på alle kompetansenivå ansettes i deltidsstilling slik at de kan opprettholde et aktivt virke som kunstner i det profesjonelle kunstfeltet. Slike ordninger er normalen i Filmfeltet, hvor kunstnerisk praksis er avhengig av eksterne medvirkende og ekstern finansiering for at den skal kunne opprettholdes.

Å frata ansatte i en høyskolelektorstilling muligheten til å bruke den kunstneriske praksis de har gjennomført parallelt med å være ansatt ved en kunstfaglig utdanning som grunnlag for opprykk til førsteamanuensis vil fungere som et disinsentiv til å søke slike stillinger og dermed svekke rekrutteringsgrunnlaget kraftig.

Krav til mastergrad for høyskolelektor/førstelektor/dosent

Det nye, absolutte kravet til mastergrad for å få stilling som høyskolelektor (og dermed også førstelektor og dosent) innenfor alle fag, også kunstfagene er en svakhet i forslaget til forskrift. Dette kravet bygger på en antakelse om at siden det er 20 år siden bachelor/master gradsstrukturen ble innført i Norge i forbindelse med St.Meld. nr. 27 (2000-01) *Gjør din plikt — krev din rett* (se s.19) kan man la være å videreføre dagens praksis om at en kombinasjon av utdanning og praksis kan veie opp for manglende formell grad på et gitt nivå.

Dette er en utfordring for filmen i norsk sammenheng. I Norge finnes kun et kunstfaglig mastertilbud, og det er tilbudet til Den norske filmskolen / Høgskolen i Innlandet. Dette tilbudet tok imot sine første studenter i 2015, og har til dags dato uteksaminert 3 kull³, hvor det første var på 12 studenter og de etterfølgende 2 på 20 studenter. Disse kullene er videre fordelt på en rekke spesialiseringer som tilsvarer fagområder i film. I tillegg er relevant kunstfaglig master også relativt nytt i Sverige, hvor det startet omtrent samtidig som i Norge, mens det i Danmark ikke finnes en kunstfaglig master innen film per dags dato.

Det blir dermed meget problematisk og begrensende når HK-dir foreslår et *absolutt* «krav om høyere grad innen relevant fagområde» (s.20) under forslåtte §2-2, §2-3 og §2-4.

³ Kull 4 uteksamineres juni, 2024.

Det finnes simpelthen ikke nok mennesker som behersker norsk eller annet skandinavisk språk og med en relevant høyere grad innenfor de forskjellige kunstfaglige områdene i film som skal utdannes. Det vil dermed gjøre rekruttering av ansatte som høyskolelektor, førstelektor og dosent helt umulig i mange år fremover, noe vi ikke tror er intensjonen med endringen. Innføring av et slikt krav er dermed prematurt.

Vi foreslår en videreføring av dagens åpning for at søkere kan kombinere en relevant grad på lavere nivå eller yrkesrettet kunstnerisk utdanning av et visst omfang med kunstnerisk praksis og / eller pedagogisk erfaring på et nivå som kan tilsvare en høyere grad der et krav om høyere grad vil uforholdsmessig begrense tilfanget av søkere.

Det er også relevant å problematisere bruk av høyere grad som absolutt krav på et prinsipielt grunnlag innenfor fag som film, hvor både tilbud og tradisjon for høyere grad er begrenset. Det er en styrke for ethvert fagmiljø å kunne hente fagansatte som representerer en bredde og diversitet innenfor miljøet, for å sikre studentene ikke utdannes i et for konformt miljø. Der utvalget at mulige kandidater som møter et absolutt krav er begrenset er det vanskelig å opprettholde en slik bredde og diversitet. Dette vil innsnevre miljøene på en måte som er lite hensiktsmessig for både studentene og for det samlede faglige tilbudet i Norge.

Her vil vi også problematisere forholdet mellom krav til høyere grads eksamen og det tydelige kravet til arbeidslivsrelevans som fremheves både i dette høringsnotatet og i de fleste andre sammenheng av Kunnskapsdepartementet. Filmen, både som profesjonell bransje og som kunstfelt, har en svak tradisjon for å verdsette grader som oppnås gjennom høyere utdanning. Selv om en samlet norsk filmbransje støtter Den norske filmskolen, for eksempel, er den stort sett mer opptatt av skolens tilknytting til bransjen enn til UH-sektoren. Teoretisk kunnskap ansees på ingen måte som erstatning for praktisk erfaring, og et krav til høyere grads eksamen kan skape et uhensiktsmessig skille mellom kunstfeltet og utdanningen som på sikt kan redusere utdanningens arbeidslivsrelevans.

Skillet mellom «dosentstigen» og «professorstigen»

Det er gledelig at den foreslåtte forskriften erkjenner et tydelig skille mellom dosent og professor, da det er behov for å tydeliggjøre de pedagogiske og faglige innretningene disse stillingene har. Samtidig er skillet nå blitt så markant at pedagogisk kompetanse — eller utdanningsfaglig kompetanse, som det omtales under §2-7 (se. s.25-26) — fremstår som kraftig nedprioritert for professorer når HK-dir skriver, «... det er mest hensiktsmessig at kravet tilpasses stillingskategorien, *uten nødvendigvis å være stigende for alle kategorier.*» (s.26, vår utheving)

Det er forståelig at det i forskriften settes søkelys på den rollen førsteamanuenser og professorer har som utøvere av KU og som veiledere, men i Høringsnotatet virker dette som det kommer på bekostning av ansvaret de har som undervisere, også på bachelor- og masternivå. Universitets- og høyskolesektoren har et delt ansvar for både utdanning og KU/forskning, og det er naturlig og nødvendig at den enkelte skal utvikle og dokumentere kompetanse innenfor begge også når man søker opprykk.

Der professorene har fått en kraftig dreining mot forskning og veiledning er dette nærmest fraværende fra dosentene. I Universitets- og høyskoleloven⁴ §1-1 og §1-3 tydeliggjøres at UH-institusjonenes ansvar dekker både utdanning og forskning / kunstnerisk utviklingsarbeid. Det er også slik at de to er tett forbundet med hverandre, og KU-basert utdanning / forskningsbasert utdanning er pålagt i alle studieprogram.

Dersom de som forventes å ha høyest utdanningsfaglig kompetanse og som driver frem pedagogisk utviklingsarbeid — førstelektorer og dosenter — ikke selv har erfaring med og førstehåndskunnskap om KU/forskning, herunder veiledning av stipendiater, kan det skapes et meget uheldig skille mellom utdanning og KU/forskning som både vil fremstå som kunstig og undergrave det prinsippet som har vært førende for sektorens utvikling de siste 20+ årene.

Høringsnotatet fremhever også viktigheten av veiledning for førsteamanuenser og professorer (s.25). Her er det grunn til å bemerke at, spesielt i kunstfaglig utdanning og andre miljø med små og spesialiserte studentgrupper er veiledning en vesentlig del av en underviser sin hverdag allerede fra starten av et bachelorforløp. Det er selvfølgelig at veiledningen endrer karakter etter hvert som studentene stiger i gradene, og veiledning på første år bachelor har en ganske annen innretning enn den på ph.d.-nivå. Samtidig er det noen likheter, spesielt i pedagogisk tilnærming, som gjør det relevant å se førstelektor/førsteamanuensis og dosent/professor som komplementære på alle nivå og i sin hverdag bør bachelorstudenter, masterstudenter og ph.d.-kandidater møte alle.

Om tidfestede krav til utdanningsfaglig og språklig kompetanse

Det er forståelig at Departementet har fremmet krav om norsk fagspråk i sektoren. Det er viktig at små språkområder som det norske tar aktive grep for å sikre språkets videre relevans og utvikling. Ved Den norske filmskolen oppleves dette som at institusjonen har et særlig ansvar for fremtiden til norsk-språklig film og audiovisuell kunst og det er en selvfølge at den språklige innretningen av utdanningen er på norsk.

Samtidig er film, som mange andre områder, et meget internasjonalt felt. Vi deler et språklig fellesskap med Sverige og Danmark, men utover det er engelsk det språket som benyttes. Dersom både studenter og ansatte i rekrutteringsstillinger ikke forberedes til å bevege seg i et internasjonalt landskap med engelsk som felles språkplattform vil Den norske filmskolen svikte i den delen av sitt oppdrag som handler om å bidra til å løfte norsk film i et internasjonalt landskap.

Et krav om at alle ansatte skal ha norskkompetanse på nivå B2 (som foreslått på s.27-28) innen tre år etter ansettelse er rimelig når det er snakk om en karriere innenfor akademia i Norge, men i fagområder der folk hentes hovedsakelig fra yrkeslivet og kunstfeltet og skal bidra med en kompetanse og erfaring som utvider utdanningens og forskningens horisont vil dette være demotiverende og ekskluderende. Riktignok er det foreslått unntak for de som ansettes i ekstraverv (se s.28) men med nye restriksjoner rundt omfang og varighet av slike ekstraverv gir dette ikke nok rom til utvidelse av et fagmiljø på en strategisk hensiktsmessig måte.

⁴ Se <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-04-01-15>

Det er naturlig at hovedvekten av et fagmiljø behersker norsk fagspråk godt, men muligheten til unntak for ansatte i deltidsstillinger bør utvides kraftig utover det foreslåtte.

Det er nå godt etablert praksis ved norske UH-institusjoner at det tilbys kursing i utdanningsfaglig kompetanse, og dette har vært en positiv utvikling. Vi støtter videreføring av dette kravet.

Samtidig er det viktig å erkjenne at krav til kursing av både utdanningsfagligkompetanse og norsk fagspråk har både en logistisk og økonomisk dimensjon. Dersom institusjonene plikter å tilby de relevante kursene — som de bør — faller det også til institusjonene å frigjøre den tiden som behøves for kursing og dekke de økonomiske kostnadene forbundet med dem. Begge deler vil ta ressurser fra, hovedsakelig, undervisning og drift av studieprogram eller fra forskning.